

FIGYELŐ

Csapodiné Gárdonyi Klára (1911–1993). Az Országos Széchényi Könyvtárban töltötte egész hivatali pályáját 1935-től 1970-ig, nyugdíjba vonulásáig. 1928–29-ben a gráci egyetemen végzett egy évet, majd 1929-ben beiratkozott a Pázmány Péter Tudományegyetem magyar–német–művészettörténet szakára. 1935-ben magyar–német szakos középiskolai tanári oklevelet, 1936-ban magyar irodalom, esztétika és művészettörténet tárgyakkól bölcsészdoktori oklevelet szerzett. Doktori értekezése témáját (*Biedermeier a magyar költészetben*) Horváth Jánostól kapta. 1939 óta az OSzK Kézirattárában dolgozott, 1962-től annak vezetője volt.

Munkás életében sok mindenre kiterjedt a figyelme. Kezdeményezte a magyarországi kéziratok országos központi katalogizálását, (*Kéziratok központi katalógusa és bibliográfiája* = MKsz 1957), a kéziratpublikációk bibliográfiájának gyűjtését, a külföldre került magyar eredetű kódexek lelőhely szerinti katalogizálását. Részt vett a kézirattári anyag nyomtatott katalógusai készítésében, hazai és külföldi szakkiallítások rendezésében. Számatalan előadást tartott itthon és külföldön, akadémiai munkabizottságokban, tudományos ülészakokon, konferenciákon. Sok rádióelőadása volt a negvenes években, s nyugdíjas korában a televízióban. A Könyvtár szervezte tanfolyamokon az írástörténet, a kodikológia és a könyvdiszítés (miniatúrák) köréből tartott előadásokat. 1974-ben egyházi könyvtárosok számára rendezett továbbképző tanfolyamon a kódexminiatúra történetét adta elő. Kodikológiai tárgyú kutatásainak első jelentősebb terméke a *Képes Krónika facsimile kiadásához* írt két fejezete és a képek leírása (angolul és németül is). Általános elismerést keltett az *Európai kódexfestő művészet* c. művének gazdagon illusztrált kötete (1981), mely németül két különböző kiadónál is megjelent ugyanabban az évben (1982), majd egy évvel később lengyelül is. Az ELTE Bölcsészkarán már mint nyugdíjas tanított kézirattant.

A brüsszeli *Scriptorium* évenként megjelenő nemzetközi kodikológiai bibliográfiája, a *Bulletin Codicologique* számára fölkért magyar referensként 1962-től 1987-ig közel 300 referátumot írt a Magyarországon megjelent írás- és könyvtörténeti irodalomról. Számos tanulmánya, könyvismertetése, folyóírátszemléje, kiadatlan kéziratok anyagról szóló cikke jelent meg, eleinte a 19–20. századi magyar irodalom köréből (ismeretlen Kazinczy Ferenc, Tompa Mihály, Kemény Zsigmond, Ady-, Bartók-levelek, Petőfi-vers ismeretlen változata, Széchényi Júlia emlékkönyve stb.). Ő rendezte sajtó alá *Mikszáth Kálmán válogatott elbeszélései* I–III. kötetét. (Bp. 1954).

A vezetése alatt álló Kézirattárban magas színvonalú szerzeményező munka folyt. Itt mindenekelőtt az 1964-ben megszerzett Cyprianus-korvinát kell megemlíteni, melyet az ő kezdeményezésére sikerült a londoni Sotheby-cég árverésén megvenni. Kézirattári munkája mellett futotta erejéből kutatásra is. 1957 óta főleg a középkori magyarországi kódexekre összpontosította energiáit, különös hangsúllyal Mátyás király egykori könyvtárának és Vitéz János – részben Janus Pannonius – könyvtárának fellelhető és meghatározásra váró darabjaira. Írástörténeti tudását és művészettörténeti ismereteit Vitéz és Mátyás király kódexeinek azonosításában hasznosította. Vitéz János könyvtáráról több cikke, majd könyve jelent meg: *Die Bibliothek des Johannes Vitéz* (Bp. 1984).

Külföldi tanulmányútjain végzett kutatásai (Anglia, Ausztria, Belgium, Csehszlovákia, Itália, Francia-, Német-, Spanyolország és Svájc) döntő mértékben járultak hozzá a férjével, Csapodi Csabával közösen megírt, s a tudós házaspár nevét a világon ismertté tevő mű, a *Bibliotheca Corviniana* megjelentetésé-

hez. A *Bibliotheca Corviniana* öt nyelven összesen tizennégy kiadást ért meg. Legutóbb Mátyás király halálának 500. évfordulója alkalmából jelent meg, s 1991-ben az illetékes zsűri ennek a kiadásnak ítélte Antall József miniszterelnök díját. A *Bibliotheca Corviniana* köteteket sok-sok tanulmány előzte meg egy-egy korviráról, a könyvtár scriptorairól, illuminátorairól itthoni és rangos külföldi folyóiratokban (pl. *Mátyás király könyvtárának scriptorai* = MKsz 1958, majd *A Corvina scriptorai* = OSzK Évkönyve 1959 [1961], franciául a *Scriptoriumban*). Szinte állandó munkatársa volt a *Gutenberg Jahrbuch*nak, a *Lexikon des gesamten Buchwesens* új kiadásának (LGB²), de írt a *Biblosba* (*Geschichte des ungarischen Buches. I: Zeitalter der Kodizes*. 1970), és a *Marginalien*be is.

Tudományos munkásságát nyugdíjaztatása után is haláláig folytatta. 1973-ban három hónapos olaszországi tanulmányúton volt, amelyet a Cini-alapítvány támogatásával megrendezett konferencián – *Véencei hatások a késői corvinák díszítésében* címen – tartott előadása sikerének köszönhető. 1974-ben ismét kutató úton volt – ezúttal és nem először, saját költségén – Spanyolországban, Párizsban és a belgiumi Mechelenben. Maga is jelentős eredményének tartotta, hogy az itt őrzött kéziratok *Bibliáról* kiderítette, hogy az Nagy Lajos öccsének, Anjou Endre nápolyi királynak készült. Anjou Endre V. István magyar király leányának, Mária nápolyi királynénak a dédunokája volt. Ez a családi leszármazás, bibliában szokatlan módon, egy alakos képekből összeállított családfán ábrázolva látható.

Életének utolsó nagy munkája, a férjével társszerzőként összeállított *Bibliotheca Hungarica. Kódexek és nyomtatott könyvek Magyarországon 1526 előtt* I–II. kötete (Bp. 1988 és 1993), az Akadémia Könyvtára közleményei sorozatban jelent meg. Ennek egy harmadik kötete is várható, mely neki éppúgy posztumusz műve, mint egy *Ariadne* című, amely a középkori magyarországi kéziratok lelőhely-katalógusa lesz, ugyancsak majd az Akadémia Könyvtára közleményei sorozatában.

Sok külföldi tudományos kapcsolatra tett szert. Ezek részben idegen nyelven megjelent cikkeire és a házaspár könyveire írt kritikákból eredtek, részben személyes találkozásokból. Gyakran keresték fel őt hazánkba látogató külföldi szakteintélyek. Kiterjedt levelezést folytatott a szakma neves külföldi kutatóival, akikkel így állandó volt az információcsere.

Elnyerte az irodalomtudomány doktora fokozatot, a Magyar Tudományos Akadémia Elnökének díját, a Magyar Köztársasági Érdemrend Tisztikeresztjét és az ELTE aranydiplomáját.

A művelt nagyközönség a *Bibliotheca Corvinianán* kívül a *Humanista kódexek nyomában* (Gyorsuló idő 1978) c. könyvét ismeri (ezért is, mint az *Európai kódexfestő művészetért*, nívódíjat kapott), melyben személyes közvetlenséggel vallott magáról és kutatásairól. Halálával nemcsak a magyar könyvtáros társadalmat érte nagy veszteség.

Csodálatos módon tudta összeegyeztetni tudományos kutatói és alkotói munkáját azzal, hogy családjának szilárd támasza, melegszívű központja legyen. Búcsúznak tőle szeretettel, s őrizzük emlékét, ahogyan őrizk műveit a hazai és külföldi könyvtárak.

ROZSONDAI MARIANNE

Kétszáz éves az Egri Főegyházmegyei Könyvtár. Az ország egyik legszebb barokk könyvtára, az Eszterházy Károly püspök által 1793. december 28-án megnyitott Egri Főegyházmegyei Könyvtár pontosan 200 esztendővel később, 1993. december 28-án ünnepelte megnyitásának kétszázadik évfordulóját. Ebből az alkalmából az egri Eszterházy Károly Tanárképző Főiskola dísztermében tudományos emlékülést és jubileumi ünnepséget tartottak, melynek díszelnöke dr. Seregély István egri érsek, elnöke dr. Horváth Tibor, a Magyar Könyvtárosok Egyesületének elnöke volt.

A szép számmal egybegyűlt ünnepi közönséget Antalóczi Lajos főkönyvtáros köszöntötte, majd Seregély István egri érsek nyitotta meg az emlékülést. Az ünnepi felolvasások sorát Szelestei N. László *Kolostorok, kéziratok, hitélet Magyarországon 1526-ig* című előadása nyitotta meg, majd Fülöp Géza olvasta fel *Egyházi könyvtárak művelődési és emberformáló szerepe a magyar történelemben* című tanulmányát. An-

talóczy Lajos *Eszterházy Károly üzenete, az őrzők számadása* címmel arról a felelősségről beszélt ezután, amit a nagy elődök hagyatékainak, a nagyértékű egri gyűjtemény kincseinek őrzése és fejlesztése jelent. A jubileumi ünnepség második felében Koncz Lajos *Századunk nagy magyar író-apostolai* című előadásában Prohászka Ottokár, Bangha Béla, Schütz Antal és Tóth Tihamér életművéről szólt. Befejezésül Bánhegyi Miksa *Az egyházi könyvtárak evangélikációs jövője* című előadását hallgatta meg a nagylétszámú közönség. Az ünnepség Seregély István zárószavával és a könyvtár megtekintésével fejeződött be.

A nevezetes jubileumra Antalóczy Lajos szerkesztésében tartalmas és szép kiállítású emlékkönyv jelent meg. (*Kétszáz éves az Egri Főegyházmezei Könyvtár 1793–1993*, Eger, 1993), melynek ismertetésére még visszatérünk.

KÓKAY GYÖRGY

Gulyás Pál-emlékülés. Gulyás Pál halálának harmincadik évfordulója alkalmából a Magyar Könyvtárosok Egyesületének Pécsi és Baranyai Szervezete valamint Társadalomtudományi Szekciója emlékülést rendezett 1993. december 8-án Pécsen. Az emlékülést Sóron László, a Művelődési és Közoktatási Minisztérium Könyvtári osztályának vezetője nyitotta meg. Bevezetőjében hangsúlyozta, hogy Gulyás Pál gazdag tudományos és szakirodalmi hagyatékában a könyvtárügy szinte teljes egészét magában foglaló örökség rejlik. Az előadások sorában Kókay György Gulyás Pál könyvtörténeti és szerkesztői munkásságáról tartott felolvasást. Az előadó Gulyás Pál életművében a szaktudományi elmélyülést kívánó könyvtörténeti kutatásokat és az enciklopédikus igényeket kielégítő, nagy bibliográfiai és életrajzi lexikon-írói vállalkozást szerves egységben látta, a kiváló tudós szellemi gyökereit pedig a felvilágosodás eszmevilágából eredeztette. Sonnevend Péter Gulyás Pál könyvtárpolitikai tevékenységéről tartott előadást. Kiemelte, hogy a sokoldalúan képzett és kora szakirodalmát behatóan tanulmányozó, valamint a külföldi könyvtári gyakorlatot is ismerő Gulyás Pál mint a Nemzeti Múzeum Széchényi Könyvtárának igazgatója a gyakorlatban is kiváló könyvtáros volt. Ellentétei kora másik neves könyvtári szakemberével, Szabó Ervinnel, főként politikai indítékúak voltak, és további vizsgálatokat igényelnek. Viczián János, Gulyás Pál nagy vállalkozása kéziratban maradt köteteinek sajtó alá rendezője a *Magyar írók élete és munkái* című nagyjelentőségű munkáját és annak kulisszatitkait ismertette a jelenlevőkkel. Sorravezette és cáfolta mindazon vádakot, amelyekkel az utóbbi évtizedekben illeték Szinnyei József munkájának folytatóját, és hangsúlyozta a mű korszerűségét a tömörítés és tárgyilagos adatközlés terén. A magyar tudomány, melynek egyes irányítói mostohán, majd kimondottan ellenségesen viszonyultak *A magyar írók élete és munkái* c. alapvető jelentőségű kézikönyv munkálataihoz, a sorozat kiegészülése és megjelentetése után fogja valójában felismerni, hogy Gulyás Pál szinte emberfeletti munkája milyen sokrétű segítséget nyújt a kutatásokhoz.

(-y)

Hodinka Antal emlékkonferencia Nyíregyházán. Kézirathagyatékaink feldolgozását és a tudományszervezés mai (finansziális) körülményeit tekintve egyaránt figyelemre méltó a nyíregyházi Szent Athanasz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola és a Bessenyei György Tanárképző Főiskola égisze alatt 1993. június 16–17-én megrendezett konferencia. Hodinka Antal a pozsonyi, majd a pécsi egyetem professzora, elsősorban a munkácsi görög katolikus egyházmezeje és a kárpátaljai ruszin nép történetének kutatójaként hagyott hátra maradandó életművet. Foglalkozott még szerb és magyar történeti kérdésekkel is. Bár publikációinak száma jelentős, köztük monografikus feldolgozásokat is találunk, mint

A munkácsi görög katolikus püspökség története (1909), életművének tetemes részét kéziratban hagyta hátra. Az anyagot Perényi József rendezésében őrzi a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának Kézirattára. A nyíregyházi konferencia ennek a kézírathagyatéknak a feldolgozását tűzte ki elsőrendű feladatául, bár a mintegy harminc előadás foglalkozott Hodinka publikált írásainak értékelésével is. Így Font Márta (Pécs) Hodinkának hazánk árpád-kori szláv lakosságáról vallott nézeteit, Ljubica Babota (Eperjes, Toronto) pedig a ruszin irodalom Hodinkánál található képét tette kritikai vizsgálat tárgyává. Itt kell megemlítenünk az Udvari István (Nyíregyháza) munkájaként született *Hodinka Antal bibliográfiát*, amely az előadásokat publikáló első kötetben jelent meg.

Amire a bevezetőben is utaltunk: a rendezvény szervezői és a kötetek gondozói figyelemre méltóan eredményes munkájaként a konferencia idejére jelentek meg az előadások: *Hodinka Antal Emlékkönyv. Tanulmányok Hodinka Antal tiszteletére.* (Nyíregyháza, 1993. 456.), *Dolgozatok Hodinka Antal tiszteletére.* (Uo., 1993. 92.), illetve *Hodinka Antal válogatott kéziratai.* (Uo., 1993. 192.). Az első gyűjtemény a hazai résztvevők, a második a külföldi vendégek előadásait tartalmazza. A jó időzítés mellett jellemzik a kiadványokat a magyar tanulmányok angol, az idegen nyelvűek magyar rezüméi, úgyszintén az első, alapvető kötetet kísérő, korrekt munkára valló személy- és helynévindex. — Sajnos, az előadások nagy száma miatt diszkusziót eleve nem is lehetett tervezni, noha ez a konferencia szakmai értékét növelte volna. Részben ezt pótolja a már szerkesztés alatt álló Hodinkával foglalkozó negyedik kötet, valamint a Bessenyei György Tanárképző Főiskola Ukrán és Ruszin Filológiai Tanszékének sereise.

FÖLDVÁRI SÁNDOR